Burgemeester en wethouders
Postadres Postbus 16200, 3500 CE Utrecht
Telefoon 14 030
www.utrecht.nl

Gemeente Utrecht

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	Rick Schukking	**Datum**	17 april 2024
Doorkiesnummer	14030	**Kenmerk**	12261540
E-mail	rick.schukking@utrecht.nl	**Onderwerp**	Proces Voorjaarsnota 2024
Bijlage(n)	3 (waarvan 1 geheim)	**Beleidsveld**	Financiën

Geachte leden van de raad,

Zoals u weet, bezuinigt het Rijk fors op het Gemeentefonds, waardoor wij en andere gemeenten afstevenen op een ‘ravijn’ in 2026. Het kabinet heeft in haar Voorjaarsnota 2024 deze week aangegeven een deel van dat ravijn te dempen. Hiermee zijn echter nog niet alle bezuinigingen op het gemeentefonds teruggedraaid, er blijft nog steeds een groot tekort over. Over de effecten hiervan komen wij meer precies terug in onze Voorjaarsnota en de raadsbrief over de Meicirculaire. Wij bereiden ons hier vanzelfsprekend op voor en hebben daarom medio 2023 de ambtelijke organisatie de opdracht gegeven om te inventariseren welke mogelijkheden er zijn om te bezuinigen. Tijdens het raadsdebat VBF van 28 maart jl. over de raadsbrief Groter tekort op inkomsten vanuit het Rijk heeft u gevraagd om u half april de ambtelijke inventarisatie toe te sturen met een totaaloverzicht / bezuinigingsscenario met een omvang van 75 miljoen euro, zodat u zich alvast voor kunt bereiden op de komende Voorjaarsnota. Hierbij ontvangt u deze ambtelijke inventarisatie. Zoals u weet, vormen deze bezuinigingsmaatregelen slechts één van de vier pijlers die gezamenlijk onze financiële strategie vormen. Het is dus niet zo dat het volledige tekort gedekt kan of zal worden met bezuinigingsmaatregelen; we streven in onze financiële strategie naar een combinatie van verschillende pijlers. In deze brief lichten we ook die andere pijlers, te weten financieel strategisch beleid, reëel ramen en hervormingsbezuinigingen, nader toe. Ook gaan wij in op het financieel vertrekpunt en informatie over het vervolgproces.

Geheimhouding
Voor het Meerjarenprogramma Ruimte (MPR) is een separate inventarisatie gemaakt. We hebben permanente geheimhouding opgelegd op de bijlage ‘geheime bijlage UBA Ambtelijke inventarisatie bezuinigingsopties MPR’ op grond van artikel 87 van de Gemeentewet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b en i van de Wet open overheid. De bijlage bevat financiële informatie voor de gemeentelijke inzet en de strategie per project. Deze informatie kunnen marktpartijen gebruiken bij aanbestedingen en onderhandelingen met de gemeente. Het is van belang dat marktpartijen geen inzage krijgen in onze financiële mogelijkheden, de inzet per project en strategische doelen

Op uw verzoek sturen we deze ambtelijke inventarisatie aan u toe, voordat we op basis daarvan keuzes hebben gemaakt. Dit betekent dus dat deze nog niet is voorzien van een bestuurlijk advies of waardering. De lijst bevat dus mógelijke bezuinigingsmaatregelen, ongeacht wenselijkheid. We hebben ons hier nog niet over uitgesproken. Niet op deze lijst staan wettelijke taken en maatregelen die op de lange termijn meer kosten dan opleveren. We willen benadrukken dat het op deze wijze verstrekken van deze lijst bij inwoners, bij partnerorganisaties en in onze eigen organisatie voor onrust kan zorgen. We hebben daarom geprobeerd om zoveel mogelijk betrokkenen te informeren de status hiervan. Deze is bedoeld ter voorbereiding op besluitvorming en bevatten nadrukkelijk nog geen wensen van ons college of keuzes van uw raad.

Financieel vertrekpunt
Het volledige financiële beeld is zoals ieder jaar pas duidelijk bij verzending van de Voorjaarsnota, en bestaat uit verschillende bestanddelen. In onze brief van februari hebben we u laten weten dat het tekort op een van deze bestanddelen, namelijk het gemeentefonds, groter was dan eerder gedacht. Het aanvullende tekort vanaf 2026 op het deel gemeentefonds is 40 miljoen euro bovenop de eerder geraamde 35 miljoen. Daarbovenop komen zoals gebruikelijk nog een aantal andere ontwikkelingen die straks het totale financiële beeld bij de Voorjaarsnota vormen. Hiervoor brengen we, bij het opstellen van de programmabegroting en de tweede bestuursrapportage (wanneer de septembercirculaire beschikbaar is) nieuwe (autonome) ontwikkelingen in beeld. Het gaat om loon-, prijs-, en renteontwikkelingen en compensatie via het gemeentefonds daarvoor maar ook om andere onvermijdelijke ontwikkelingen die om bijsturing vragen. Het rekeningresultaat over 2023 en de omvang van de resultaatbestemming (bestedings- en dekkingsvoorstellen) zijn nog niet definitief beschikbaar, maar het inzicht is wel dat deze tot een extra incidenteel tekort kunnen leiden. Deze bestanddelen bij elkaar vormen straks het totale financiële vertrekpunt dat duidelijk zal zijn bij de voorjaarsnota.

Financiële strategie
Het financiële vertrekpunt van de Voorjaarsnota 2024 vraagt om inhoudelijke keuzes om het structureel tekort op te lossen. In de eerdergenoemde raadsbrief van februari over het tekort op inkomsten vanuit het Rijk hebben we aangegeven dat we een financiële strategie uitwerken om het tekort op korte en lange termijn op te lossen en om de financiële positie van de gemeente Utrecht te versterken. Deze strategie bestaat uit onderstaande onderdelen, waarbij zowel gekozen moet worden binnen als tussen de onderdelen:

- Financieel strategisch beleid
- Haalbaarheid investeringsbegroting tegen het licht: reëel ramen
- Concrete bezuinigingsvoorstellen
- Aanvullende opdracht bezuinigingsrichtingen langere termijn: aanvullende hervormingsbezuinigingen

Financieel strategisch beleid
Met het financieel strategisch beleid maken we enerzijds een inschatting van de inkomsten vanuit het Rijk en anderzijds kijken we naar de mogelijkheden voor de inzet van het eigen vermogen (reserves) om met name het tekort op de korte termijn (2024 en 2025) op te lossen en naar mogelijkheden voor verhoging van opbrengsten voor het structurele tekort.

Voor de inzet van het eigen vermogen kijken we met name naar de mogelijkheid om de activareserve gedeeltelijk vrij te laten vallen voor investeringen die zijn gerealiseerd. Tegenover deze vrijval staat dan de toevoeging van een structureel budget voor de kapitaallasten van de bijbehorende investeringen. Voor de opbrengsten kijken we met name naar leges en belastingen.

Haalbaarheid investeringsbegroting tegen het licht: reëel ramen (tegengaan planningsoptimisme)
Er is sprake van planningsoptimisme als er vanuit wordt gegaan dat investeringen eerder gerealiseerd kunnen worden dan in werkelijkheid het geval is. Dit leidt tot onderbesteding op kapitaallasten en investeringsbandbreedtes. Dit naast de onderbesteding op de exploitatiebegroting, die zich onder meer voordoet door vooruit ontvangen specifieke uitkeringen.

In de Voorjaarsnota brengen we in beeld waar meer kapitaallasten zijn geraamd dan zullen worden uitgegeven. Dat doen we op basis van de Programmabegroting 2024 (vrijgegeven kredieten). Door investeringen reëel te ramen in de tijd kan nu een incidenteel voordeel ontstaan. Voorstellen tot bewust uitstellen of schrappen van investeringen vallen onder de concrete bezuinigingsmaatregelen.

Dit is een eerste stap op weg naar een haalbare investeringsbegroting. Het gewenste inzicht op totaalniveau vraagt meer tijd en capaciteit (zoals ook benoemd in de raadsbrief Reactie managementletter 2023). Vanaf 2026 streven wij naar reëel begroten van investeringen en kapitaallasten via een normerende aanpak, met centrale regie op programmering en financiële spelregels. Daarnaast blijven we jaarlijks het planningsoptimisme monitoren. We komen hierop terug bij de Voorjaarsnota 2025.

Ambtelijke inventarisatie bezuinigingsmaatregelen
Tijdens de behandeling van de VJN 2023 hebben we de toezegging gedaan dat er bij de VJN 2024 scenario's komen voor de invulling van het tekort vanaf 2026 en 2027, zodat u de voorkeur voor een bepaald scenario kunt uitspreken. Hierbij gingen we zoals bekend uit van een lager tekort, zoals ook bevestigd in de Begroting 2024. De opdracht die we aan de organisatie hebben gegeven moet dan ook in dat licht bezien worden.

De afgelopen maanden is er door de organisatie gewerkt aan een lijst met bezuinigingsmogelijkheden als input voor de Voorjaarsnota 2024: de UBA-rapportage (Utrechtse Begrotings Alternatieven) die we bij deze raadsbrief voegen. De inventarisatie is gemaakt door op basis van een ambtelijke analyse bezuinigingsopties en consequenties daarvan in beeld te brengen. Deze zijn waardenvrij geformuleerd en geven inzicht in waar en hoe er in de begroting bedragen omgebogen kunnen worden. In de inventarisatie zijn alle onderdelen van de begroting meegenomen.

Er is op niveau van individuele maatregelen inzichtelijk gemaakt wat een bezuinigingsoptie inhoudt, welke aannames hierbij gelden, welke implementatiestappen voorzien worden en wat de mogelijke (maatschappelijke) effecten zijn wanneer de maatregel wordt uitgevoerd. De wenselijkheid is daarmee expliciet niet meegenomen.

Voor de Meerjarenplanning Ruimte (MPR) is een aparte inventarisatie gemaakt, omdat het hier niet gaat om uitgaven, maar om investeringen. Aan de hand van de criteria *Financieel-technische urgentie*, *Groei in Balans* en *Ongelijk investeren voor gelijke kansen* zijn vijf ambitieniveaus opgesteld, waarbij het bedrag dat bezuinigd wordt oploopt. We vinden het belangrijk om hierbij te vermelden dat de genoemde projecten de opties van *nu* zijn, maar dat het gaat om een structurele bezuiniging. En dat hiermee ook de ambities uit de RSU geraakt zullen worden. Betreffende projecten in de ambtelijk opgestelde tabellen moeten dus gelezen worden als korte termijn consequenties, niet als het volledige effect van de structurele bezuiniging. Het structurele effect betreft de lange termijn gevolgen voor de RSU-ambities (bijvoorbeeld minder woningen, minder groeien in balans of langzamer naar het eindbeeld).

We geven hierbij mee dat deze ambtelijke rapportage inzicht geeft in individuele opties, maar dat het nadrukkelijk geen menukaart is waar zonder onvoorziene consequenties maatregelen uit gekozen kunnen worden. De maatregelen kunnen niet zonder meer bij elkaar opgeteld worden. Er is namelijk

overlap mogelijk tussen bepaalde maatregelen en sommige maatregelen sluiten elkaar uit of werken tegen elkaar in. Deze overlap en uitsluitingsgronden zijn in het kader van het opstellen van dit overzicht niet in kaart gebracht. Ook geldt dat afhankelijk van welke maatregelen met elkaar gecombineerd worden cumulatieve effecten kunnen ontstaan die niet op het eerste gezicht aan de oppervlakte komen.

In de rapportage staan daarom ook maatregelen die we u niet zullen adviseren te nemen. Dit voorstel krijgt u zoals eerder toegezegd bij de Voorjaarsnota 2024.

Aanvullende hervormingsbezuinigingen
In de ambtelijke inventarisatie bezuinigingsmaatregelen ligt de focus op wat we *minder* kunnen doen. Daarnaast zien we mogelijkheden om ons werk *anders* te doen. Dit noemen wij hervormingen, zoals we dat ook binnen het sociaal domein doen. Als we dit goed doen, kunnen we daarmee ook kosten besparen: wij benutten de bezuinigingen als katalysator voor de hervormingen. Tegelijk willen we daarmee een deel van de oplossing bieden voor de schaarste aan mensen bij ons én bij onze partners. Daarom willen we een deel van het tekort dat resteert vanaf 2026 oplossen met hervormingsbezuinigingen.
Het vinden van realistische hervormingen die op kortere termijn – vanaf 2026 – besparingen opleveren, vraagt zorgvuldigheid en tijd, omdat hervormingen niet alleen een financiële component hebben, maar ook een groot effect kunnen hebben op de inhoud van het werk en de manier waarop wij én onze partners het werk doen. Wij nemen uw raad in de Voorjaarsnota 2024 graag mee in de richtingen waarin wij zoeken. Hoe wij met u in de Programmabegroting 2025 willen komen tot het bepalen van de hervormingsthema's en in de Voorjaarsnota 2025 tot het besluit over de maatregelen en bijbehorende bezuiniging.

Vervolg: technische sessies
Naast deze brief en ambtelijke rapportage bieden we u na het aanbieden van de Voorjaarsnota op 16 mei graag uitgebreide technische informatie aan. Het doel is om u zo voldoende gelegenheid te geven om nog voor de schriftelijke vragenronde uw technische vragen te stellen en goede uitleg te bieden ter voorbereiding op de commissie- en raadsbehandeling. Op dinsdagavond 28 mei nodigen we u daarom van harte uit voor een extra uitgebreide informatieavond op het stadhuis met meerdere technische sessies. We bieden dan een technische toelichting op de Voorjaarsnota als geheel en de jaarrekening en er zijn verschillende rondes waarin we dieper kunnen ingaan op de voorstellen uit de Voorjaarsnota. In de uitwerking zullen we aandacht besteden aan de breedte van inhoudelijke portefeuilles, om ervoor te zorgen dat deze avond voor alle raadsleden informatief is. Over de verdere verfijning van het programma zijn we nog in gesprek met de griffie, deze wordt ook getoetst in de adviescommissie controle & financiën van 18 april aanstaande.

Tot slot
Deze brief loopt vooruit op de Voorjaarsnota 2024, waarin we voorstellen zullen doen op welke manier we, vanwege de financiële situatie waarin we ons bevinden, stevig kunnen en moeten ingrijpen op meerdere fronten. Het stelt ons ook voor een dilemma: we zullen de komende jaren dingen anders of minder moeten doen dan we tot nu toe gewend waren, tegelijkertijd willen we niet stilstaan; we bouwen geen hek om de stad. We blijven onze stad ontwikkelen. Ook in deze financieel lastige tijd blijven we investeren in de stad en in het bijzonder in mensen en in plekken die dit het hardste nodig hebben. We blijven investeren in de toekomst.

Het is voor ons als college en voor u als raad dan ook een grote verantwoordelijkheid om een zorgvuldige afweging te maken van alle maatregelen die in de vorm van een ambtelijke, objectieve, waardenvrije inventarisatie nu voor u liggen. Bij de Voorjaarsnota ontvangt u van ons het concrete

voorstel hiertoe en spreken we daar graag met u over verder. Met deze ambtelijke inventarisatie kunt u zich vooruitlopend op die keuzes alvast inhoudelijk voorbereiden.

Wij vertrouwen erop u hiermee voor nu voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris, de burgemeester,